

اصول بینایی کامپیوتر (۱- ۲۲۹۲۶) بهار ۱۴۰۱
تمرینات سری پنجم
مهلت تحویل: ۲۵ تیر ۱۴۰۱ (شنبه) ساعت ۱۲ شب

لطفاً به نکات زیر توجه بفرمایید.

۱. نتایج و پاسخ های خود را در یک فایل zip ارائه دهید.

۲. کسب نمره در یک سؤال که نیاز به برنامه نویسی دارد مستلزم تحویل سه مورد نتایج، کدها، و گزارش می باشد. چنانچه حتی یکی از این سه مورد تحویل داده نشود، نمره آن سؤال صفر می شود.

۳. نمره کل شما در یک سؤال به کیفیت نتیجه به دست آمده و کامل بودن گزارش بستگی دارد.

۴. نتایج خود را حتماً باید ذخیره کرده و بفرستید، حتی با وجود اینکه برنامه ای که آن نتایج را تولید می کند را می فرستید.

۵. فایل هایی که در صورت سوال ها بوده اند مانند فایل توضیحات سؤالات و تصاویری که در صورت سؤال ها بوده اند را به همراه پاسخ های خود نفرستید. اضافه کردن آنها باعث افزایش حجم فایل پاسخ های شما می شود.

۶. حتماً کدهای استفاده شده که منجر به نتایج فرستاده شده است را باید بفرستید. با اجرای این کدها باید همان نتایجی که فرستاده اید قابل بازیابی باشند. برنامه شما باید بدون نیاز به تغییری قابل اجرا باشد. در صورت اجرا نشدن برنامه شما به هر دلیلی و یا به دست نیامدن نتیجه ای که فرستاده اید به هر دلیلی نمره آن سؤال صفر خواهد بود. در صورت استفاده از فایل های متعدد، تمام آن ها را به همراه پاسخ های خود بفرستید تا برنامه شما قابل اجرا باشد. در چنین مواردی می توانید فایل ها را با نام های دلخواه خود ذخیره نمایید ولی فایل اصلی باید با نام اشاره شده در صورت سؤال ذخیره شود و طوری باشد که با اجرای آن تمام قسمت های برنامه مورد نظر اجرا شود. کدهای شما تماماً باید توسط خودتان نوشته شده باشند. هرگونه استفاده از کد دیگران، اعم از دوستان و اینترنت، به هر شکل ممکن، اعم از کپی کردن یا همکاری کردن، تقلب محسوب می شود.

۷. برای تمام سؤالات، باید جزئیات روشی که استفاده کرده اید را در گزارش توضیح دهید. گزارش باید فقط در قالب فایل pdf باشد. گزارش به معنی کامنت نوشتن در کدها نیست. از کپی و پیست کدهای خود در گزارش و کامنت گذاشتن روی آنها خودداری کنید. گزارش شما نباید حاوی کدها باشد. باید روش استفاده شده را در گزارش طوری توضیح دهید که هر شخص آشنا با مطالب درس بتواند کاری که شما انجام داده اید را پیاده سازی نماید.

۸. در صورتیکه در انجام دادن تمرینات خود از هم فکری دیگران استفاده نموده اید باید نام آنها را در ابتدای گزارش خود ذکر نمایید.

تشخیص صحنه با استفاده از شبکه عصبی (Scene Recognition Using Neural Networks) (۱۰۰ نمره)

سوال ۴ در تمرین سری ۳ را این بار با استفاده از شبکه های عصبی حل کنید. از همان داده ها با همان داده آموزش و تست استفاده نمایید. داده تست در واقع داده اعتبار سنجی برای به دست آوردن بهترین مدل و پارامترها در این مساله می باشد ولی از آنجاییکه در این مساله داده تست نداریم از اصطلاح تست به جای اعتبارسنجی استفاده می کنیم. برای این تمرین توصیه می شود از کتابخانه های Tensorflow یا Pytorch استفاده کنید. منابع بسیاری در اینترنت برای راهنمایی برای استفاده این دو کتابخانه می توانید پیدا کنید.

در این تمرین از معماری شبکه AlexNet که روی داده ImageNet برای مساله دسته بندی (classification) آموزش دیده است در حالت های مختلف استفاده خواهید نمود. شبکه AlexNet برای مساله دسته بندی به ۱۰۰۰ کلاس آموزش دیده است، در نتیجه خروجی لایه آخر آن یک بردار ۱۰۰۰ تایی می باشد. ورودی لایه آخر که همان خروجی لایه هفتم می شود یک بردار ۴۰۹۶ تایی است. این بردار را می توان به عنوان بردار ویژگی های تصویر ورودی در نظر گرفت. برای استخراج بردار ویژگی های یک تصویر و یا یک زیر تصویر روش های مختلفی طراحی شده اند که برخی از آن ها در کلاس مطرح شدند. طراحی یک روش خوب برای استخراج بردار ویژگی های با معنی و خوب کار بسیار چالش برانگیزی است. شبکه AlexNet و شبکه های دیگر مشابه در واقع عمل استخراج بردار ویژگی ها را خودشان انجام می دهند بدون اینکه ما به صورت دستی روش خاصی برای این کار تعریف کرده باشیم. از آنجاییکه تعریف های ما برای استخراج بردار ویژگی همیشه ممکن است دارای نقص هایی باشند و برخی موارد در نظر گرفته نشده باشند، چنانچه داده های بسیار زیاد و متنوعی به شبکه هایی مانند AlexNet نشان داده شود چه بسا بردار ویژگی که به دست می آورند بهتر از آنهایی باشد که متخصصین تعریف می کنند. بنابراین، خروجی لایه هفتم که یک بردار ۴۰۹۶ تایی است را می توانیم به عنوان بردار ویژگی تصویر ورودی در نظر بگیریم. در این صورت، لایه آخر که خروجی آن یک بردار ۱۰۰۰ تایی است در واقع یک روش دسته بندی روی ۱۰۰۰ دسته با استفاده از بردارهای ویژگی خروجی لایه هفتم می باشد. در مسائل مختلف دیده شده است که این بردار ویژگی ها حتی برای مسائلی که دسته بندی نیستند و یا دسته ها متفاوت از دسته های ImageNet هستند هم با معنی بوده و به نتایج خوب منجر می شوند.

برای استفاده از این بردارهای ویژگی در یک مساله دسته بندی دیگر، کافی است خروجی لایه آخر را برداشته و به جای آن یک بردار خروجی به اندازه تعداد دسته ها در مساله جدید قرار دهیم. در این صورت، وزن های ۷ لایه اول می توانند همان وزن های AlexNet که روی ImageNet آموزش دیده شده است باشند ولی وزن های لایه آخر را باید به دست آوریم. می توان وزن های ۷ لایه اول را بدون تغییر نگاه داشت و با استفاده از داده آموزش جدید در مساله جدید شبکه را آموزش دهیم به طوری که تنها وزن های لایه آخر به روز رسانی شوند. در این صورت، در واقع از ۷ لایه اول استفاده می شود تا بردارهای ویژگی تصویر ورودی به دست آید، سپس لایه آخر مساله دسته بندی را حل می کند.

کار دیگری که معمولاً منجر به جواب های بهتری می شود این است که در شبکه جدید وزن های ۷ لایه اول را از AlexNet آموزش داده شده روی ImageNet مقداردهی اولیه نماییم و لایه آخر را به صورت رندوم مقداردهی اولیه نماییم، و سپس تمام وزن های شبکه را با داده آموزش مساله جدید به روز رسانی کنیم. در این صورت مقدار اولیه خوب برای مقدار وزن ها در نظر گرفته شده است و انتظار داریم که مقدار بهینه وزن ها برای مساله جدید نزدیک مقدار وزن های AlexNet باشند. به همین دلیل در این روش از مقدار سرعت یادگیری (learning rate) بسیار کم استفاده می شود. به این کار که وزن های شبکه را از مساله دیگری که در آنجا شبکه خوب کار کرده است به یک مساله مشابه دیگر منتقل کنیم و در مساله جدید از آنها استفاده کنیم یادگیری انتقال (transfer learning) گفته میشود. به این کار که وزن های شبکه انتقال یافته را کمی به روز رسانی کنیم تا مقادیر بهینه برای مساله جدید به دست آید تنظیم دقیق (fine tuning) گفته می شود.

اگر داده آموزش مساله جدید کم باشد قادر به آموزش دادن یک شبکه بزرگ مانند AlexNet با مقدار وزن های اولیه رندوم نخواهیم بود. در این تمرین تعداد داده آموزش بسیار کم است و برای آموزش دادن شبکه ای به بزرگی AlexNet کافی نیست. بنابراین، اگر

معماری شبکه AlexNet را در نظر بگیرید و وزن های آن را به صورت رندوم مقدار دهی اولیه کنید و سپس با داده آموزش این تمرین آموزش دهید به جواب خوبی نخواهید رسید.

اگر شبکه در نظر گرفته شده بسیار ساده باشد، شبکه قادر نخواهد بود که این مساله را به خوبی حل کند. بنابراین لازم است که از شبکه های به اندازه کافی پیچیده مانند AlexNet برای این مساله استفاده شود. از آنجاییکه تعداد داده آموزش کافی نیست، لازم است که از انتقال یادگیری و تنظیم دقیق پارامترها استفاده شود.

در این تمرین، مواردی که در بالا توضیح داده شد را تجربه خواهید کرد. مراحل زیر را انجام دهید. ابتدا تمام توضیحات را تا آخر بخوانید.

۱. در ابتدا یک شبکه ساده در نظر می گیرید. معماری شبکه AlexNet را در نظر بگیرید. از یک لایه کانولوشن اول و دو لایه اتصال کامل (fully connected) آخر استفاده نموده و یک شبکه جدید تشکیل دهید. وزن های این شبکه را به صورت رندوم مقداردهی اولیه نموده و آموزش دهید. در لایه کانولوشن در قسمت تجمیع حداکثری (max pooling) از سلول های به اندازه ۴ با اندازه گام (stride) به بزرگی ۴ استفاده نمایید تا خروجی آن کوچک تر شود.

۲. در معماری شبکه AlexNet سه لایه کانولوشن اول و سه لایه اتصال کامل (fully connected) آخر را در نظر گرفته و یک شبکه جدید تشکیل دهید. وزن های این شبکه را به صورت رندوم مقداردهی اولیه نموده و آموزش دهید. در لایه کانولوشن سوم به جای ۳۸۴ فیلتر از ۲۵۶ فیلتر استفاده کنید. همچنین به این لایه تجمیع حداکثری با اندازه سلول ۲ و گام ۲ اضافه نمایید تا اندازه خروجی مشابه خروجی لایه پنجم AlexNet شود.

۳. معماری کامل شبکه AlexNet را در نظر بگیرید. وزن های این شبکه را مقداردهی اولیه نمایید و شبکه را آموزش دهید.

۴. معماری کامل شبکه AlexNet را در نظر بگیرید. وزن های ۷ لایه اول را از شبکه AlexNet اصلی که روی داده ImageNet برای مساله دسته بندی (classification) آموزش دیده است کپی کنید و وزن های لایه آخر که به منظور انجام دسته بندی در مساله جدید است را با مقادیر رندوم مقداردهی اولیه نمایید. حال شبکه را آموزش دهید به این صورت که وزن ۷ لایه اول تغییر نکند و فقط وزن های لایه آخر تغییر کنند.

۵. همان کار قسمت قبل را انجام دهید با این تفاوت که وزن های ۷ لایه اول هم تنظیم دقیق شوند.

نتایج به دست آمده در پنج حالت بالا را در گزارش خود ذکر کرده و تحلیل نمایید. در هریک از مراحل می توانید به صلاح دید خود کارهایی که فکر می کنید می تواند باعث نتیجه بهتر شوند را امتحان کنید و در گزارش خود ذکر نمایید. برای مثال می توانید از حذف تصادفی (dropout) یا نرمال کردن داده ها در خروجی لایه ها یا نرمال کردن داده ورودی به شبکه استفاده نمایید. برای هر یک از پنج حالت بالا کارهای زیر را انجام دهید.

سعی کنید داده آموزش را افزایش دهید. می توانید هر تصویر را در راستای افقی آینه کنید، تصاویر جدید با اعمال مقدار کمی پرسپکتیو یا دوران به دست آورید، و یا از هر روش دیگری که فکر می کنید می تواند در این مساله موثر باشد استفاده کنید. کارهای انجام شده را در گزارش خود توضیح دهید.

برای آموزش دادن شبکه های خود، هر شبکه را حداقل ۳۰ اپاک (epoch) آموزش دهید. یک اپاک به معنای این است که در فرآیند آموزش شبکه تمام داده آموزش را دقیقاً یک بار دیده است. در هر اپاک مقدار خسارت (loss) روی داده آموزش و تست را به دست آورید و روی یک نمودار نمایش دهید. محور افقی نمودار شماره اپاک و محور عمودی مقدار خسارت را نشان می دهند. در ابتدا با

وزن های اولیه و سپس در انتهای هر اپاک مقدار خسارت داده آموزش را به دست آورده و روی نمودار نشان دهید. این نقاط را به هم وصل کنید تا یک نمودار برای خسارت داده آموزش در طول زمان با جلو رفتن آموزش شبکه به دست آید. یک نمودار مشابه هم برای داده تست در همان نمودار بکشید. خسارت داده تست، به استثناء ابتدای آموزش، همواره باید بیشتر از داده آموزش باشد. اگر آموزش شما به خوبی پیش برود، خسارت آموزش و تست هر دو رفته رفته کم می شوند، گرچه خسارت تست بیشتر از آموزش باقی می ماند. در صورتی که مدل به داده آموزش بیش برازیده (overfit) شود، خسارت تست از یک جایی به بعد بیشتر می شود در حالیکه خسارت آموزش کمتر شده و یا حتی ممکن است به صفر نزدیک شود. بهترین پارامترها برای این شبکه شما جایی به دست می آید که خسارت تست کمینه شده است و بعد از آن افزایش پیدا می کند. در صورت چنین اتفاقی سعی کنید با روش هایی که بلد هستید، مانند حذف تصادفی، از بیش برازیده شدن جلوگیری کنید.

نمودارهایی همانند نمودار خسارت برای دقت شبکه ها هم بکشید. در هر اپاک دقت شبکه را به دست آورده و مانند نمودار خسارت نمودار دقت را نیز بکشید. نمودار دقت را برای دو حالت بکشید: یکی دقت در بهترین تشخیص (top1)، و دیگری دقت در ۵ بهترین تشخیص (top5). در اولین حالت تشخیص شبکه را درست در نظر بگیرید اگر دسته با بیشتری مقدار خروجی در لایه خروجی درست باشد. در حالت دوم تشخیص شبکه را درست در نظر بگیرید اگر دسته درست بین ۵ دسته ای که بیشترین امتیاز را در بردار خروجی آورده اند باشد.

کارهای انجام شده را به طور کامل در گزارش خود توضیح دهید. بهترین دقت به دست آمده برای هر مرحله را در گزارش خود ذکر کنید. نمره شما به میزان دقت شبکه های شما به طور کلی و در مقایسه با بقیه دانشجویان کلاس بستگی خواهد داشت.